

Pozitivno što je Hegel izvršio ovdje - u svojoj spekulativnoj logici - jest to da su određeni pojmovi, opći fiksni oblici mišljenja, u svojoj samostalnosti nasuprot prirodi i duhu, nužan rezultat općeg otudjenja čovjekova bića, dakle i čovjekova mišljenja i da ih je Hegel stoga prikazao i sažeo kao momente procesa apstrahiranja. Na primjer, ukinuti bitak je suština, ukinuta suština je pojam, ukinuti pojam... apsolutna ideja. Ali što je apsolutna ideja? Ona opet ukida samu sebe ako neće da prodje opet od početka cjelokupan akt apstrahiranja i da se zadovolji time da bude totalitet apstrakcija ili apstrakcija koja shvaća samu sebe. Ali apstrakcija koja sebe shvaća kao apstrakciju, zna da je ništa; ona mora napustiti sebe, apstrakciju, i tako dolazi do bića, koje je upravo njena suprotnost, do prirode. Cjelokupna logika je, dakle, dokaz da apstraktno mišljenje za sebe nije ništa, da apsolutna ideja za sebe nije ništa, da je tek priroda nešto.

Apsolutna ideja, apstraktna ideja, koja "razmatrana sa stanovišta svog jedinstva sa sobom jest promatranje" (Hegelova Enciklopedija, 3. izdanje, strana 222 D 244, koja "u apsolutnoj istini same sebe odlučuje da slobodno iz sebe otpusti moment svoje posebnosti ili prvog određenja i drugobitka, neposrednu ideju kao svoj odraz, sebe kao prirodu" (1.c.), cijela ova ideja koja se vlada tako neobično i čudnovato, koja je hegelovcima prouzrokovala silne glavobolje, nije ništa drugo već apstrakcija, tj. apstraktni mislilac, apstrakcija koja se, opamećena iskustvom i objasnivši sebi svoju istinu, odlučuje na to, pod različitim - krivim i takodjer još apstraktnim - uvjetima, da sebe napusti i da svoj drugobitak, ono posebno, određeno stavi na mjesto svoga kod-sebe-bitka, nebitka, svoje općenitosti i svoje neodređenosti, da slobodno iz sebe otpusti prirodu, koju je skrivala u sebi samo kao apstrakciju, kao misaonu stvar, tj. da napusti apstrakciju i da jednom pogleda od sebe oslobođenu prirodu. Apstraktna ideja, koja neposredno postaje promatranje, nije ništa drugo već apstraktno mišljenje koje sebe napušta i odlučuje se za promatranje. Taj cjelokupan prijelaz logike u filozofiju prirode nije ništa drugo već prijelaz iz apstrahiranja u promatranje, što ga apstraktni mislilac tako teško ostvaruje i što ga je stoga tako neobično opisao. Mistično osjecanje koje filozofa tjera iz apstraktnog mišljenja u promatranje, jest dosada, čežnja za sadržajem.

(Sam sebi otudjen čovjek jest i svom biću, tj. prirodnom i ljudskom biću otudjeni mislilac. Stoga su njegove misli nepokretni duhovi koji prebivaju izvan prirode i čovjeka. Hegel je u svojoj logici zatvorio sve te nepokretne duhove, shvatio svakog od njih najprije kao negaciju, tj. kao ospoljenje čovjekova mišljenja, zatim kao negaciju negacije, tj. kao